

მეოცნებე ნიამოჩები

№ 9

ტფილისი

ი ა ნ ვ ა რ ი

1923

წ მ ი ნ დ ა ნ ი ნ ო .

ზორაილი მეორე (მისტერიიდან „ჯვარი ვაზის“)

ქალწულო ნინო!

მოდინარ ჩრდილებით:

დალურსულ ფოთლებში მზის თვალი დაღვარული.

ვით რკინა ხორასანის—

ჩვენც გულახდილები

შენ წინ ვეფინებით ეღვარე სიყვარულით.

შენი სიქალწულე:

ცინცხალი წყაროს თვალი.

და შენი სირბილე:

ალერდი ხალასი.

ნაყოფი. სურნელი. რომელი მოვსთვალოთ

იისფერთვალემა უცხოელ ქალისა.

ნინო!

სილამაზით მცბეთა გაგვირისხე—

რომ ხარ საოცარი ქალწული და ქალი.

ძალზე შეიყვარე შენ მხოლოდ ღვინისხე

და ისიც ვნებული სასხვერპლოდ დაჰკალი.

და როცა მოგესმა ნელი ხმა ზევიდან

(გული ღვთისმშობელის ჩვენთვის ხომ უხვია)—

ჯვარი გამოსჭერი ვაზის ნასხლევიდან

და ცხელი ჭრულობა თმებით შეუხვია.

ქალწულო ნინო!

ათასჯერ გვენახე.

შენ გეალერსება ვაზნარის ფურცელი.

მოგელის მარადის დედული ვენახი.

და ოდეს გიხილავს: ტორტმანობს, ირევა.

ვით წყაროს მუცელი—

რომელსაც დაეცემა დედალი ირემი.

იქ არის ტკივილი. არ არის წამება.

(გვეუბნებოდენ ამას ჩვენ მამები).

არ გვინდა დედაო სხვა ჯვარი ბერწების.

არ გვინდა სხვა მიწა და სხვა ნასახლევი.

ვიცით: ჯვარი ვაზის ღვინია ღერწების—

ტოტებს აიყრიან როცა გადასხლავენ

სასტიკი სასხლავით.

ნინო!

შენი ტანი ლხინის დამტევნელი
არც ერთი ქალწულის არ არის ნაცვალი.
ძუძუებავსილი ნეტა ვის ევნები.
გაივლი ზვარში და ჩაუურსულ მტევნების
მზის თესლით ივსება ყოველი მარცვალი.
ქალი უძლეველი. სასძლო სასურველი.
(მზის ტანი თუ არის ქალწულის საკმარი).
შორიდან გიყურებს აწ შენთვის ურვილი
მზევადი ლაშარი მაღალი საკმარო.
ის არის საქართველოს მცველი და მზვერავი
და ჯვარსა ვაზისას წაართმევს ვერავინ.
წმინდაო ნინო!
ვით მიწის ხნულები
შენ წინ დაღარულან აქ ჩვენი გულები.
მკერდებზე გადაიარ—და—ბედს გადაურჩებით
და ტერფებს დაგიკოცნით მაგარი ტუჩებით.
დაო და დედაო!
ღვთისმშობლის დობილო.
შენზე ვართ დანდობილი.
და შენი შენდობით
არ გადავშენდებით.

გრიგოლ რობაქიძე.

პავლე ინგოროუვას.

გადამეტებით ტანჯულ დღეებით
წარსული ჰკივის უკუღმართული;
ჩვენ კი უტკბილეს სამოთხეებით
გვინდა გავმართოთ მხარე ქართული.

საუკუნენი ცხელ თავანებით
ჩვენი სამშობლოს მზეში დნებიან;
მაგრამ ჯერ კიდევ ქარაფანები
სცლიან ოჭროებს ძველ მადნებიდან.

მიწა მსუქანი სისხლის დაღევით
შენ შეგვათვისე — იმედიანი.
და გულში გივლის მკივან ალივით
შენ რუსთაველის მერიდიანი.

ძმა ინგოროუო! ჩვენება არი
და ტკბილის ტანჯვით მოსაგონები:
მწველ ინდოსტანში ქართული ჯარი
და ტრაპეზონდში გარნიზონები.

და გვიბრუნდება ის ნეტარება
ამაყ დღეების — გადაჩვეულებს;
თუ პოეზია შეეძარება
ჯვარზე გასალტულ წმინდა რჩეულებს.

ძმა ინგოროუო! პოეტო აღრე
და მერე დარდო წასულ დიდების:
გულს პოეზია იჭვებით ანგრევს
და სისხლს — დაპყრობა პირამიდების.

პაოლო იაშვილი.

ი რ ო ნ ი ა დ ა ც ი ნ ი ზ მ ი .

პრობლემა მემარცხენეობის პოეზიაში.

ჩვენ დროს, შესაძლებელია, ისე არაფერი აწვალებდეს, როგორც პრობლემა მემარცხენეობის პოეზიაში. შეიძლება ითქვას, მე კი მგონია აუცილებლათ უნდა ითქვას, რომ ისტორია პოეზიის არის ერთი განუწყვეტელი სამოქალაქო ომი, რომ ვილაპარაკოთ პოლიტიკურ ჟარგონით, რომელიც დღეს დასჩემდა ქვეყანას.

პოეზიის ისტორიას არ ახსოვს, რომ გამოსულიყოს პოეტი და მიეღოს წინანდელი შემოქმედება. ამ შემთხვევაში რევოლუციებს ვერც კი დაითვლიდა ადამიანი. თავი რომ დავანებოთ მაგალითებს ანტიურ ქვეყნიდან, საკმაოა მართო დასახელება ბაირონის და ვოლტერის, რომ ვიგრძნოთ ამ ტეზისის პირდაპირობა. წინათ ეს იყო საკითხი პირადობის, შემდეგ შეიქნა საკითხათ შკოლების და უფრო გამწვავდა მას შემდეგ, რაც თვითონ პოეზია დაუახლოვდა თავის დასასრულს, როცა ამოიწურა ლირიკა და ქვეყანა გადაბრუნდა ყველა კუთხეებით. მიუხედავად იმისა, რომ საფრანგეთის რომანტიზმი ნაპოლეონის ბარაბანივით სცემდა თავის პირველ ბრძოლაში, მაინც პრობლემა მემარცხენეობის და საზოგადოთ პრობლემა პოეზიის დააყენეს მხოლოდ ფრანგმა სიმვლისტებმა, მათი მანიფესტი, რომელსაც შემდეგ მოყვა დამტკიცება შემოქმედების, მსოფლიო რადიუსით გადაჭრის ამ დავას. ჩვენ არასდროს არ უნდა დავივიწყოთ ის, რომ როცა შარლ ბოდლერი ჯერ კიდევ ბარაბანულ ვიქტორ ჰუგოსავით აჩენდა ახალ ერუანტელს პოეზიაში, როცა ის აქებდა სიკვდილის შავ კაპიტანს და ანალოგიას ხედავდა ბავშვის და დედაბერის კუბოებში, როცა ყველაზე ფანტასმაგორიულმა ედგარ პომ გაიარა მის პრესაში და მიიღო ახალი შობა პოეზიისთვის, როცა უარყოფილი იქნა პრიმიტიული, სილამაზეს დაუპირდაპირდა კოსმეტიკა და კულტი შავი ვენერის და დეკადანსის პირველი არგუმენტაცია, როცა ბოდლერი 48 წლის რევოლუციაში ბარიკადებზე იბრძოდა და სცემდა კიდევ გაზეთ „ბარრიკადს“, მაშინ საქართველოში არც იყო დაწყებული დავა ილია ჭავჭავაძესა და კნ. ბარბარე ჯორჯაძის შორის. მაშინ შინ გაზრდილი კნეინა სრული დაუეჭველობით სწავლობდა ანბანის თეორეტიკას და ან ვის გაახსენდებოდა ის ამბავი, რომ პოეზიის ხერხემალი სწორედ მაშინ ტყდებოდა.

ილია ჭავჭავაძე 70 ათიან წლებში კომუნის დამარცხების დროს მაინც გრძნობს ანალოგიას, სხვა პოეტებისთვის კი პოლიტიკური ანალოგიაც არ ყოფილა. ამ დროის შემოქმედება მოგვაგონებს ჭურში ჩამჯდარ ადამიანის სიმღერას. მთელი ტრაგიზმი ქართულ პოეზიის ის იყო, რომ პოეტები ჩამორჩენ მშობლიურ პრიმიტივს და ევროპის რადიუსი ყოველთვის უარდა გვერდით ტფილისს. თუ ილიასთვის არ არსებობდა ეს პრობლემა, მით უმეტეს ეს არ იყო აკაკისთვის, იმიტომ რომ უნდა ითქვას მთელი მეცხრამეტე საუკუნის არა მარტო პოეზიის, არამედ ყველა იდეოლოგია მარტო ილია ჭავჭავაძემ გადაიტანა... და დიდხანს დარჩებოდა კიდევ ქართული პოეზია რუს სემენარიელეების ესტეტიკის დამრღვეველთა რკალში, რომ „ცისფერი ყანწები“ არ ყოფილიყო.

2.58
გუგუნიძე

— პირველად „ცისფერ ყანწების“ მანიფესტებში დაისვა პრობლემა პოეზიის საქართველოში, პირველად აქ გაიმართა სიტყვა და პირველი ეს იყო მაგარი უარი რუტინის, ფილისტერობის და ესტეტიურ ბარბაროსობის წინააღმდეგ.

„ცისფერი ყანწელები“ მაშინ გამოვიდნენ პოეზიაში, როცა სიმვოლიზმი ათაგებდა თავის ციკლს, როცა ფუტურიზმი დეკლარაციების შემდეგ დარჩა მხოლოდ სიტყვით და როცა მსოფლიო ომი აპირებდა ხირურგიულად გადაეტეხა კულტურა, ეს იყო გზა ჯვარედინი.

„ცისფერ ყანწებში“ პირველად შეგნებულათ უარყვეს თეორია აზიის და ევროპის „სინტეზის“... გრიგოლ რობაქიძემ დაამტკიცა, რომ არავითარ აზიურ გავლენაზე ლაპარაკი არ შეიძლება საქართველოში, აქ გავლენა კი არ იყო მონგოლების და სხვა დამპყრობელ ერების, არამედ სრული განადგურება, და ამიტომ არის, რომ გრიგოლ შერჩულის და რუსთაველის შემდეგ ქართული ენა გადაგვარდა და ლექსი გაიტეხა. ჩვენში დღემდე გრძელდებოდა ეს ეროვნული დეკადანსი, ქართული ლექსი და ქართული სიტყვა „ცისფერ ყანწელებს“ ჩაუვარდათ ხელში, როგორც გადამწვარი მუგუზალი. და საჭირო იყო მართლა სასწაული, რომ ლექსი გამართულიყო ლექსად და ამდგარიყო პრიმატი ფორმის და იდეის. (აქ ბრჭყალებში უნდა ითქვას, რომ საქართველოში დღევანდლამდე ფორმა სწამთ, როგორც ლირიკული წყალი და იდეა, როგორც კრეტიზობამდე დაყვანილი რიტორიკა). ჯერ კიდევ აღრეა „ცისფერ ყანწები“-ს ისტორიის დაწერა.

ჯერ კიდევ არ გათავებულა ცეცხლით გადაწვა. შეიძლება აშკარად ითქვას, რომ „ცისფერი ყანწები“ ისე იბრძოდა ქართულ კულტურისთვის, როგორც მთაწმინდელები ათონში, ისე ებრძოდა ლიტერატურულ ფეოდალიზმს, როგორც გიორგი სააკაძე (ამიტომ არის, რომ პირველად „ყანწებში“ დაღვა სააკაძის პრობლემა).

მართალია ნოვატორობისთვის საქართველოს მზად აქვს ქავჭავაძის წიწამური და მაჩაბელის მტკვარი თუ საკირე.

შეიძლება ეს წინასწარმეტყველებაც გამოდგეს, შეიძლება იყოს ამგვარი სასჯელიც, მაგრამ საქართველოს ბუდე ყველაფერს მოინელებს, ამ შემთხვევაში ზედმეტია სიბრაღელიც, რადგან ფრანგი დენდიზმის მომგონის სიტყვაა: არ შეიძლება შეცოდება იმ ადამიანის, რომელსაც ერთხელ სწავდა შემოკმედება...

მე ვამტკიცებ გადაჭრით, რომ ბოდლერის შემდეგ პოეზია ერთი ხაზითაც არ გაბრილა. იდეოლოგია და თეორია სიმვოლიზმის, რამდენათაც ამას გვაძლევს ისტორია სიმვოლიზმის, ყველა ხაზებით ამოიწურება ბოდლერით.

რა არის ის მთავარი, რომელიც განირჩევა სიმვოლიზმის ყველა განმარტებიდან, და რომელიც ბოდლერს აყენებს პოეზიის უკანასკნელ პოზიციაზე.

რეზი-დე-გურმონს, რომელიც თავის „ნილაბთა წიგნის“ შესავალში იძლევა ელემენტარულ განმარტებას სიმვოლიზმისას, გაკვრით წამოცდება: რომ უკანასკნელი გამართლება პოეზიის არის ირონია.

ანდრეი ბელლი, რომელიც თვითონ ითვლებოდა რუსულ სიმვოლიზმის

იდეოლოგიით, შემდეგ დასცინის თავის თავს, რეში დე გურმონს და მალლარმესაც, მაგრამ მას ერთბედაც არ უგრძნია რეში დე გურმონის ეს პარადოქსი, რომელიც შემდეგ შეიქნა თეორიით.

ბოდლერში არის დაწყებული ურბანიზმი, ეს რკალი შემდეგ გაარღვია ვერპარნმა, მაგრამ იგივეა სათავეში ირონიის, ეს რკალი დაიყვანა ძირამდი ეიულ ლაფორგმა.

და აქამდი არ ყოფილა სხვა ხმა პოეზიაში, რომელიც გაუსწორდეს ლაფორგის ერუანტულს, აქ ქვეყანა პირველად არის მობრუნებული უკულისა, აქ არის არა მარტო დედამიწის რეკვიემი, ეს იმავე დროს რეკვიემია პოეზიის. „მოწყენა არა მარტო ირგვლივ, არამედ პლანეტაზეც“, აქ ორივე მხრივ არის გამართლებული ბოდლერის ინტელექტის სუვერენობა. უნდა ითქვას აგრეთვე, რომ ირონია, არა თუ დამთავრებაა ფრანგული პოეზიის, შეიძლება ეს იყოს მისი ეროვნული გამართლებაც.

ყოველ შემთხვევაში ეს არის ნიშანი: ჟრანსუა ვიონის, არტურ რემბოს, ტრასტან კორბიერის, ლოტრეამონის...

მოლდაროჩის დიალოგი ლოტრეამონის არის უკანასკნელი დაწურვა ირონიის, განა უნდა გამეორება იმ სიტყვებს, როცა მოლდაროჩი ხედავს ყველა ერთად შეერთებულს: აკვარიუმის სასწაულებს, ძერას, რომელიც სდარაჯობს მკვდარ ილიუზიას, რვა ფეხას აბრეშუმის ცქერით, ყველაფერს ძილის მომგვრელს, ანემიურს..., და ვინ დათვლის ამ პარადს ლეშებისას, მოლდაროჩი მოითხოვს ამის რეაქციას...

სხვა დროს მეტი დამტკიცებით იქნება თქმული ფრანგულ პოეზიაზე. რუსეთმა საფრანგეთის ირონიას უპასუხა ცინიზმით. მე მხოლოდ ამ მხრივ ვხედავ რუსულ უკანასკნელ პოეზიის გამართლებას. ერთბელ ფლობერი ამბობდა: მე ვიქნებოდი მისტიკოსი, რომ ფორმა არ მიყვარდესო. რუსულ მისტიციზმს სწორედ ფორმის უქონლობა აიძულებს ხლისტობას და აქ არც გასაკვირია, რომ ირონია გადავიდა ცინიზმში. შესაძლებელია ეს ეროვნული გამართლებაც იყოს რუსული ახალი პოეზიის. მაიაკოვსკიმ დაიწყო ლაფორგით და გაათავა ეურნალისტიკით და ცინიზმით, ვასილი კამენსკი, მეორე ეპიგონი ფუტურიზმის, სამუდამოთ დაიბრჩო ბანალობაში. აპოლოგია ცინიზმის ეკუთვნის ვ. როზანოვს.

ყველაზე უფრო პრინციპიალური რუსულ ფუტურიზმში, რომელიც ენათესავება ფრანგულ დადაიზმს, ეს 41 გრადუსი: ილია ზდანევიჩი, ა. კრუჩიონიჩი და ი. ტერენტიევი—ნამდვილი წარმომადგენლები არიან რუსული ცინიზმის.

მათ უკვე დაკარგეს თავის იდეოლოგია „ზაუმნაია“ პოეზიის და დღეს განიცდიან უკანასკნელ დეკადანსს.

მათი სიკვდილი უკანასკნელი დამარცხება იქნება ფუტურიზმის.

რასაკვირველია ჩვენ აქ არ ვხეებით მარინეტის სკოლას. ყველაზე უფრო უშედეგოთ პოეზიისთვის გაიარეს მარინეტის მანიფესტებმა. მარინეტი შეიქნა გ. დანუნციოს ეპიგონი, მისი დეკლარაციები მაშინაზე და მილიტარიტულ ლექსებზე დარჩენ მხოლოდ ნიმუშებათ ყალბი რიტორიკის და უნაყოფონი.

რასაც მარინეტი ლაპარაკობდა ზედმეტი ეესტიკულიაციით, უკვე გადა-
იმღერა ვერპარნმა, პოეზია ეკვივალენტით რომ აყვეს კიდევ მაშინას, ამით
სრულიად არაფერი არ იცვლება.

რადგან დღეს ლექსი იზრდება უფრო სიღრმით და მარინეტი ეერას-
დროს ვერ მისწვდება ლოტრეამონის უკანასკნელ ტერრორს.

ამიტომ არის დიდი გაუგებრობა, რომ მარინეტი ითვლებოდეს პოეზიის
მემარცხენე ფრონტზე. მართალი იყვენ რუსი ფუტურისტები, როცა მარინე-
ტის უთხრეს რუსეთში: „Воистину Россия футуристичнее Маринетти“.

ჩვენ შეგვიძლია გავიმეოროთ, რომ პოეზია უფრო ტრაგიულია, ვინც მარ-
ინეტის მაშინა.

ინგლისელების ტანკებმა დაღეწეს გერმანიის მილიტარიზში, მაგრამ პო-
ეზიას ამით არაფერი მომატებია.

პოეზიის სედანი და მარნა—ერთად იყო ლაფორგში და ლოტრემონში.
პირველად აქ გადატყდა ხერხემალი, და ამას ვერ გაამართლებს რახიტიკების
თაობა, ბევრიც რომ წერონ მაშინის პაქოსზე.

სად არის მემარცხენეობა პოეზიაში:

დადაიხში თუ „ცისტერი ყანწები“

ეს იყოს ტემა შემდეგი წერილისა.

ტიციან ტაბიძე.

პოეტი და მკითხველი.

კულტურა კონუსით შენდება: მეტი მაღალი მეტი ვიწროა და მწვერვალზე დგომა შეუძლია მარტო ერთეულებს.

პოეზია ყველგან ერთია არსებითად, მაგრამ ადამიანის განცდას აქვს საფუძვრები და ისტორიის სიგრძეზე პოეტური თრთოლვა იცვლება და წვრილდება, იცვლება პოეტური ხედვის ობიექტი, საუბეტი, იცვლება თვითონ ხედვის მახვილობა და მოძართვა. როგორც მუსიკალური ხმები, ისე პოეტები არიან სხვა და სხვა სიმაღლის. მოვლენასთან მისვლას აქვს ნაირი დაღუნვა და აფერადება სანახაობის. არი აღმართები და დაღმართები, მაგრამ საერთო ხაზი მაინც აღმართია.

არი პოეტური ხედვის დაფერვა, არი პოეზიის კულტურა: მიწვდომა, გაჩევეა, გზის გაგნება. ყოველი შემდეგი ეპოქა უფრო რთულია და ახალი. ფრანგმა პარნასელებმაც კი — წმინდა ლიტერატურულმა შკოლამ — პოეზიას ახალი ბოროტების ყვავილები დაამყნეს: გაუგომ მისწერა ახალგაზდა ბოდლერს — „პოეზიაში თქვენ მოიტანეთ ახალი თრთოლვა“. პო, ბოდლერი, მალარმე — ესაა ხაზი ამ ახალი თრთოლვის. „ყორანი“, „ბოროტების ყვავილები“, „ზამთრის თრთოლვა“. შემდეგ ლაქორკი ირონიით და ტკივილით. მისი ჩივილები ქეშმარიტათ ახალი ბილვია სამყაროსი, „გაბზარული ვაზის“.

ასევეა სიტყვიერ და ყოველ სხვა ხელოვნებაში. ჩვენი ათვისების მთავარი გზები — სმენა, მხედველობა — არაა ერთიანად ღია და გატკეცილი, კულტურა, დისციპლინა სცვლის შევნიერი ათვისების კანონებს. ერთეულებში ყოველთვის არი შესაძლებლობა ძველით დადაღვის და წყურვილი ახალი სპეტაკი ბილვის. ვაგნერი, სკრიაბინი, თავისუფალი ლექსი, იმპრესიონიზმი, თავის დროზე საერთო დონეზე მალლა დგომა იყო. არი კონუსი ოსტატობის.

მწვერვალებმა იცის სიცივე მარტოობის. პოეტს შეუძლია იყოს მარტო: ამაში ერთნაირი სიამოვნებაც არი — სიამოვნება ტანჯის. ხელოვანისთვის მარტოობა სიკვდილია. ხელოვნება ხომ თქმაა — თქმას მსმენელი უნდა. მსმენელები მრავლათაა კონუსის დაბლა ფენებში. მსმენელები ჯოგათ მიყვებიან ეპიგონებს უკვე მიღწეულ სიმაღლეზე. კონუსი წვრილდება და ვიწროვდება რკალი მკითხველების. ევოლიუცია ნელია და თანდათან. ევოლიუციას ადვილათ მიყვება ფართო აუდიტორია. მაგრამ რევოლიუციონერს — გულიერის დიდი ნაბიჯებით რომ ადის მალლა ახალი ცის დასანახავათ — ბრბო ვერ გაუვება — ბრბო გატკეცილი გზით შიდის. ოსტატს გენიოსის სჭირდება მკითხველი გენიოსი, რომელიც მისი თანაბარი იქნება ხედვის და სმენის დაწვრილებით. პოეტს გენიოსს უნდა შეხედეს მკითხველი გენიოსი, რომლის თვალები გაუძღვებდეს ქვეყნის ახალი გვერდით დანახვას. მაღალი აუდიტორია ზოგჯერ ამაღლებს ხელოვანსაც და ათქმევებს მაქსიმებს. მკითხველების სახელებს იშვიათად ანახავს ისტორია — არიან ბედნიერები — მეცენატი, სტანკევიჩი, ბელინსკი, ლიუდოვიკ ბაგარიელი, არჩილ შიქაძე, აღი არსენიშვილი. ეს ხდება მაშინ, როდესაც მკითხველი შემოქმედების ბედში ერევა ქონებით ან დამფასებელი სიტყვით. მაგრამ მკითხველის პათოსი უფრო ხშირად პასივობაა, სმენაა, მიმღეობაა.

როდესაც კითხულობ ლიტერატურის დიდებული ეპოქების ისტორიას, გრძნობ დიდებული ჩრდილების სიახლოვეს, არ ვიცით მათი სახელები და სახეები, მაგრამ კეთილშობილი ჩრდილები მათი უცნაურათ არხევენ და ათბობენ ჰაერს.

ხანდრო ცირეკიძე.